

Gerechtigheid biedt respect en ruimte voor ieder mens

Voorganger: Christiaan Boers
Regenboogkerk Hilversum

Eerste Schriftlezing: Jesaja 51: 1

Schriftlezing Evangelie: Mattheüs 5: 1-10

Inleiding

Van deze Paasoctaf-zondag kan gezegd worden dat hij vooruitwijst naar volgende week zondag, de dag van de Goddelijke barmhartigheid. De serie van het jaarthema 'vruchten van de Geest' wordt vanaf vandaag weer voortgezet in de PgH-wijkgemeenten. In de Regenboogkerk is dat deze zondag 'Gerechtigheid'. Daar is in het kader van barmhartigheid al veel over te zeggen, maar mooi is ook om naar de Joodse bron van het begrip 'gerechtigheid' te kijken. Naasteliefde is een belangrijk element daarbij. Hoe geef je die of hoe bied je die aan de ander aan?

Overdenking

"Je kunt beter een boom in je tuin hebben waar je weinig van weet, maar God danken voor de vruchten ervan, dan dat je alles weet van een boom, maar niet weet wie de Schepper ervan is", aldus Augustinus.

Gemeente van de Opgestane Heer, Jesaja schetst in zijn profetie van het 51e hoofdstuk een beeld dat ik vandaag eens wil proberen te duiden als de weg van het oude naar het nieuwe. Het spreekt van hoop en verwachting. Het spreekt over uitkijken en op de uitkijk staan door goed te luisteren. Het is de overgang van het ene tijdperk naar het andere.

In de kerk koesteren we dit soort Jesajavisoenen, en terecht. De gemeente is immers de hoedster en vertaalster van die visioenen, van die dromen. Het verlangen naar de verwezenlijking van het visioen speelt een belangrijke rol in het geloof. Doch, waar we het niet zo vaak over hebben, is de weg naar het nieuwe toe. De overgang, de weg van het oude naar het nieuwe. Daar mogen we vanmorgen misschien maar eens wat nadrukkelijker naar kijken.

Die overgang van het oude naar het nieuwe heeft eigenlijk de kenmerken in zich van een soort niemandsland. U weet wel, zo heette het stukje land dat, als je eenmaal de grens van Nederland was gepasseerd, zich aandiende. Het was geen Nederland, geen buitenland, zeg België, nee het was niemandsland. Pas na enkele honderden meters kwam je dan weer bij de volgende grenspost van het buitenland.

En zo voelt de overgang naar die nieuwe hoop en verwachting uit Jesaja een beetje, als niemandsland. Het lijkt alsof de tijd even stilstaat. En je bent op dat stukje land tussen oud en nieuw, waarbij je niet zeker weet of je al vooruit wilt kijken, of dat de terugblik toch sterkere krachten heeft. Bonhoeffer dicht dat zo mooi in zijn meest bekende gedicht:

Door goede machten trouw en stil omgeven,
behoed, getroost, zo wonderlijk en klaar.
Zo wil ik graag met u, mijn liefsten, leven,
en met u ingaan in het nieuwe jaar.
Wil nog de oude pijn ons hart vernielen,
drukt nog de last van 't leed dat ons beklemt,
o Heer, geef ons opgejaagde zielen,

het heil waarvoor Gij zelf ons hebt bestemd.

In het gedicht hoor je iets van dat niemandsland terug. Wat is sterker, de droom van het vooruitzien, of de oude pijn die het hart nog omklemt?

Goed beschouwt kunnen ze niet buiten elkaar. Een niemandsland kan niet zonder de twee grensposten, die twee randen. Ook in het gedeelte uit Jesaja horen we ruimschoots over wat geweest is. De schrijver illustreert dat steeds met het woordje kijken. Hij zegt eigenlijk: je moet je zelf te kijk zetten en je levensverhaal en de context waarin je opgegroeid bent, je geschiedenis dus, bekijk die eens goed. Kijk uit welk hout je gesneden bent, of zoals Jesaja dat zegt: "kijk naar de rots waaruit je gehouwen bent, naar de diepe groeven waar je gedolven bent.

Waar kom je vandaan? Kijk naar die stamboom van Abraham, je vader. En van je stammoeder, Sara, die je heeft gebaard."

Dat is het eerste wat Jesaja kwijt wil. Kijk waar je vandaan komt. En waarom zegt hij dit zo?

Omdat, wil je kunnen luisteren naar de Heer, je eerst moet kijken naar wie en waar en wat jij zelf bent. Je krijgt eerst van God de opdracht om je heen te kijken, verder te kijken. Pas dan kun je in de luisterstand komen naar wat God te zeggen heeft.

De organist zal lied 967 spelen, een lied dat we later in deze overdenking weer tegenkomen. Wij gaan nu luisteren.....

Want inderdaad, luisteren is het tweede werkwoord in de profetie. En het luisteren staat in het teken van wat komen gaat. Kijken deden we naar het verleden, luisteren doen we naar de toekomst. Lijkt tegenstrijdig, toch? Je zou het eerder andersom verwachten.

Vervolgens kantelt het tij nog één keer bij de woorden van Jesaja, de lezer krijgt de oproep om weer te kijken. Naar omhoog, naar beneden, naar om je heen waar de bewoners sterven als muggen en de aarde uiteenvalt als een oud gewaad. Kijken en luisteren vallen als het ware samen in de richting van de vervolmaking van het visioen waar het allemaal om draait. Er is als het ware nu al een symbiose ontstaan, in dit niemandsland.

Toch moeten wij daar eerst verder naar kijken, willen we dat visioen niet al te vroeg als een doodoener in ons geloof implanteren. Zo van, wij als gelovigen hebben een schat, een troef, en die zetten we in als we geen antwoord meer hebben op moeilijke bestaansvragen. Die troef is het visioen van recht en gerechtigheid en ook al is de aarde nu nog zo verrot, het komt allemaal wel goed. Nee, zo kunnen we niet naar huis straks. We moeten, om met de woorden van Augustinus aan het begin van de overdenking, wel weten waarom de schepper van recht en gerechtigheid dit door de hele heilsgeschiedenis als vrucht aan ons geeft.

Die vrucht, gerechtigheid, maakt in de joodse traditie deel uit van twee maatschappelijke verplichtingen: dat is dus het doen van gerechtigheid, in de vorm van liefdadigheid en dat is naastenliefde. De gemeenschap heeft als plicht deze twee solidariteitsprincipes uit te voeren.

Met andere woorden, het is niet iets wat je zou kunnen doen, nee, je moet het doen.

Zo'n opgelegde opdracht klinkt ons vreemd in de oren, wij kennen dergelijke verplichtingen eigenlijk niet in de christelijke traditie. En natuurlijk is de verplichting geen garantie dat het ook werkelijk gebeurt. Toch wil het iets bewerkstelligen, die verplichting. Namelijk dat er een bewuste gemeenschap groeit, met verantwoordelijk en aanspreekbaar handelen, één die kiest en keuzes maakt. Alleen spreken over grote idealen en visioenen is niet voldoende, er hoop uit putten eigenlijk ook niet. Neem gerechtigheid, wie wil dat niet, iedereen toch? Nee zegt de Joodse traditie rondom de tsedáka, de gerechtigheid, de arme, de nederige van hart, de treurende, de zachtmoedige, de hongerige en dorstige, die hunkeren zó naar gerechtigheid, dat ze er ook werkelijk recht op hebben.

“Bewijs mij gerechtigheid”, zegt een melaatse man tegen een rabbi. Maar het is laat en de rabbi zal de sabbatsavond te laat thuis zijn als hij gaat helpen. Wat moet hij doen? De wet volgen of zijn sociale plicht doen? Uiteindelijk kiest hij voor het laatste.

Gerechtigheid doen is een keuze die de mens bepaalt bij het bewuste handelen waarop hij of zij aanspreekbaar is. Als we het zo, ook naar de joodse traditie vertalen, dan vraag je je af wat daarin nog de vrucht van de geest is. Immers, dan is het toch een sociaal en ethisch-moreel appèl, waarin onomstotelijk vastligt wat je moet doen en laten om de gerechtigheid uit te voeren? Die kant is oké voor de politiek en het maatschappelijk debat, maar Bijbels wil de gerechtigheid nog wel iets meer bewerkstelligen en ons vertellen.

Immers, daar waar gerechtigheid ter sprake komt, komt ook de tegenpool, de ongerechtigheid aan de orde. Denk maar aan Exodus waarin Mozes te horen krijgt dat God de ongerechtigheid vergeeft, maar ook de ongerechtigheid der vaders bezoekt aan kinderen en kindskinderen.

Een uitleg hiervan geef ik ter overweging, en hiermee raken we aan de essentie van vandaag: namelijk dat niemand geheel goed of geheel kwaad is. De zonden worden vergeven vanuit het diep menselijke weten dat we allemaal bestaan uit een goede kant én een kwade of zondige kant, of hoe je die duistere kant ook wilt noemen.

In die zin was de zin die Sigrid Kaag deze week uitsprak in de D66-kwestie wel een mooi voorbeeld. Ze zei: “ik heb de lat niet gehaald”.

Er is een visioen in haar hoofd hoe het zou kunnen en moeten zijn, de gerechtigheid. Er zijn ontzettend veel factoren en omstandigheden, ook persoonlijke, die hebben gemaakt dat zij geen recht heeft gedaan aan de vrouw die slachtoffer was van grensoverschrijdend gedrag. Ze heeft die lat niet gehaald, niet omdat zij geen goed mens is, maar omdat zij zich niet bewust genoeg is geweest van het appèl dat die vrouw heeft gedaan. Gerechtigheid is het recht van de ander, op ruimte en respect.

En die gerechtigheid is de gave die God ons blijkbaar schenkt om het, en daar is tie weer, in het niemandsland vol te houden. Nee, dat is te weinig. Niet om het vol te houden, maar om het vol te maken, te ver-vol-maken. Daarmee wordt gerechtigheid een genadevolle gave en vrucht.

We kunnen dat zeggen en geloven, we kunnen het ook een beetje voelen. Misschien kunt u lied 967 in uw liedboek er weer bij pakken. Zonne der gerechtigheid. Een eeuwenoud lied, waarin de profeet Maleachi wordt geciteerd: “Voor u die Mijn Naam vreest, zal de Zon der gerechtigheid opgaan”. Het is een droombeeld, een visioen van hoe de stralen het aardse Jeruzalem verwarmen en voeden. Iedere straal is puur en rein.

In het lied wordt dat geïllustreerd door de vier reine intervallen die er zijn. De organist zal nu de eerste regel spelen

Je hoort de 4 reine intervallen op rij: de priem..., de kwint, de kwart, en die vervolmaken het oktaaf. De Zonne is geheel rein, doch op het moment dat de gerechtigheid wordt gezongen daalt de lijn, net zoals de stralen van de zon neerdalen. Daarmee wordt tegelijk het reine verlaten en worden de noten trapsgewijs, het onreine interval van de secunde. Alsof die gerechtigheid in zichzelf niet rein is in dat niemandsland van de mens.

De tweede regel begint weer met een reine priem, de organist zal de tweede regel spelen.

Ja, die reine zon gaat ons voor in de tijd, in wat leeft, in wat we aanschouwen mogen in ons leven en wederom gebeurt dat weer trapsgewijs. Om dan te besluiten met een latere toevoeging om erbarmen. Rein en onrein, goed en kwaad, gerechtigheid en ongerechtigheid, wat hoort dat toch bij elkaar, en wat is dat eigenlijk een zegen, zo wil dit lied zeggen!

De organist zal het lied omspelen en ik hoop dat u merkt hoe hoopvol de gerechtigheid in ons bestaan wil zijn.....

Laat ons zo Uw heerlijkheid zien in deze donkere tijd opdat wij nu en voortaan trouw U ter beschikking staan, erbarm U, Heer.

Als mensen van Pasen leggen wij de lat hoog, leven wij uit het visioen van de hoop en de verwachting. De Heer is waarlijk opgestaan, zo mogen wij nog steeds zingen, Halleluja. Maar de vervolmaking van Zijn Messiasschap, die ultieme gerechtigheid, die Zonne, vindt zijn vervolmaking, zijn vervulling in de navolging van ons. Die vervolmaking vraagt van ons dat we iedere keer tegen de verdrukking van duistere machten in de tijd van het niemandsland opstaan, gelovend en vertrouwend op de hoge lat van de hemelse gerechtigheid die geschonken wordt. En die wij met een glimlach ontvangen. En durven zeggen: "nee, God, zo groot zo groot hoeven wij dat allemaal niet te doen, kunnen wij ook helemaal niet doen. Daarom, erbarm u Heer. Het betekent ook, God, dat ik mijn zeggenschap over mijzelf mag overdragen. Dat lijkt verlies, maar het is winst. Want mijn hele leven, goed en kwaad, komt dan open te liggen voor U. En komt open te liggen voor ieder ander die recht heeft op mijn gerechtigheid. Weet U wat dan zo mooi is, het niemandsland wordt iemandsland. Amen.